

The Reproduction and Livability Traits of Bafra Sheep (Chios x Karayaka B1) at Kazım Karabekir Agriculture Centre

Serpil ADIGÜZEL IŞIK Ali Rıza AKSOY

Kafkas University, Faculty of Veterinary Medicine, Department of Animal Husbandry, Kars, Turkey

Received: 13.11.2014

Accepted: 08.01.2015

SUMMARY

Study was conducted to define the reproduction and livability traits of Bafra sheep reared in Iğdır-Aralık-Kazım Karabekir Agriculture centre. In research used Bafra sheep and lambs reared in Kazım Karabekir Agriculture centre, study were maked in management and feeding factors of Agriculture centre. Birth rate, single birth rate, twin birth rate, triple birth rate, lamb rate in one parturition and lamb production were defined. Lambs were dried and ear-tagged just after the birth. Birth weight of each lamb were defined within 24 hours and recorded with birth date and sex. Livability (live lamb number/total birth number) of the lambs were defined in 30, 75 and 90 days. Birth rate, single birth type, twin birth type, triple birth type were determined as 75.24%, 37.66%, 57.28%, 4.75% respectively. Number of lamb in per parturition, lamb production, livability at weaning were 1.66, 125.24%, 80%. As conclusion; although birth rate was showed a decrease in the comparison of the previous period, single, twin and triple rate, lamb number in per parturition and lamb production were showed increases. Defined livability traits were lower than the breed standards. But it was thought that, Bafra sheep will adopt the environment with the help of better management and feeding conditions.

Key Words: Bafra sheep, Reproduction, Livability, Adaptation

ÖZET

Bafra Koyununun (Sakız × Karayaka G₁) Kazım Karabekir Tarım İşletmesi Şartlarında Döl Verimi ve Yaşama Gücü Özellikleri*

Bu çalışmada Bafra koyunlarının Iğdır Aralık Kazım Karabekir Tarım İşletmesi şartlarında döl verimi ve yaşama gücü özelliklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada Kazım Karabekir Tarım İşletmesi'nde yetiştirilen Bafra koyun ve kuzular kullanılmış, çalışma, işletme bakım ve besleme şartlarında yürütülmüştür. Koyunlarda doğum oranı, tek doğum oranı, ikiz doğum oranı, üçüz doğum oranı, bir doğuma kuzu sayısı, kuzu verimi belirlenmiştir. Kuzular doğduktan sonra kurutulup, 24 saat içinde hassas terazi ile tartılarak numara takılmış ve her kuzunun doğum tarihi, doğum ağırlığı, cinsiyeti kaydedilmiştir. Kuzularda yaşama gücü (yaşayan kuzu sayısı/canlı doğan kuzu sayısı) 30, 75 ve 90. günlerde belirlenmiştir. Koyunlarda doğum oranı %75.24, tek, ikiz ve üçüz doğum oranları sırasıyla %37.66, 57.28, 4.75 olarak bulunmuştur. Bir doğuma kuzu sayısı 1.66, kuzu verimi %125.24 sütten kesimde yaşama gücü %80 olarak bulunmuştur. Sonuç olarak, koyunlarda doğum oranı bir önceki yetiştirme dönemine göre azalırken, tek, ikiz ve üçüz doğum oranları ile bir doğuma kuzu sayısı ve kuzu veriminde artış olduğu görülmüştür. Bafra kuzulardan elde edilen yaşama gücü değerlerinin ırk standartlarına göre düşük olduğu görülmektedir. Bununla birlikte elde edilen parametreler ışığında Bafra koyununun zamanla bölge şartlarına adaptasyonunun artacağı ancak işletme bakım ve besleme şartlarının iyileştirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bafra koyunu, Döl verimi, Yaşama gücü, Adaptasyon

GİRİŞ

Türkiye'nin doğal ve ekonomik koşulları ile tarımsal yapısı ve gelenekleri koyun yetiştiriciliğinin yaygın olarak yapılmasına ve hayvancılık içerisinde önemli bir yer tutmasına uygun bir ortam oluşturmaktadır (DPT 2001). Türkiye'de koyunculuk genellikle ekstansif olarak

yapılmaktadır (Akçapınar ve ark. 2002).

Başarılı bir koyunculüğün en önemli şartı, yetiştiricilik yapılacak bölgenin coğrafi ve ekonomik şartlarına göre yetiştirme yönünün ve şeklinin iyi tespit edilmesi ve amaca uygun koyun ırkı veya tipinin isabetli seçilmesidir (Akçapınar 2000).

Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre; Türkiye'de 2014

yılında 31.115.000 baş koyun bulunmaktadır (TUİK 2014). Türkiye'de 21.750.000 baş koyun bulunmasına karşın yaklaşık % 95'i düşük verimli yerli ırklardan oluşmaktadır (TUİK 2009, Atasoy ve ark. 2003) Yerli koyun ırkları düşük kombine verimli olup, kalitesi düşük meraları değerlendirme, kaba yemden yararlanma, hastalıklara ve olumsuz çevre şartlarına karşı dayanıklı olma gibi özelliklere sahiptir. Diğer taraftan Türkiye'de süt ve döl verimleri yüksek ve belirli bölgelerde yetiştirilen Sakız ve İvesi gibi ırklarda mevcuttur (Akçapınar ve ark. 2002). Bafra koyununun elde edilmesinde kullanılan Karayaka ırkı, Karadeniz sahil şeridinde ve Tokat ili çevresinde yetiştirilen ince kuyruklu, kaba ve karışık yapağılı, süt ve döl verimi düşük yerli bir koyun ırkıdır. Sakız ırkı ise, Sakız adasından kökenini alan ve Antalya'dan İstanbul'a kadar olan kıyı şeridinde yetiştirilen süt ve döl verimi yüksek bir ırktır (Akçapınar 2002). Ancak Sakız ırkının diğer bölgelere uyum kabiliyeti düşüktür. Bu bağlamda Karadeniz bölge şartlarına uyumlu, verim özellikleri Karayaka ırkına göre yüksek yeni koyun tiplerinin elde edilmesi amacıyla Karaköy Tarım İşletmesi'nde Sakız ile Karayaka ırkları arasında melezleme çalışmaları yapılmış, Sakız x Karayaka G₁ düzeyinde sürü kapatılarak ve kendi içinde melezlemeye devam edilerek melez bir ırk (Bafra koyunu) elde edilmiştir. Daha sonra Karaköy Tarım İşletmesi'nde koyun yetiştiriciliği kaldırılmış ve melez koyun tipi ile birlikte Karayaka ırkı koyunlar, Amasya Gökhöyük Tarım İşletmesi'ne götürülerek yetiştiriciliğine devam edilmiştir (Ünal ve ark. 2003). Bafra koyunu, Gökhöyük Tarım İşletmesinden 2005 yılında Kazım Karabekir Tarım İşletmesine getirilerek deneme amaçlı olarak yetiştiriciliğine başlanmıştır (Anonim 2008).

Döl verimi; sürü büyüklüğünün devam ettirilmesi, sürüde ayıklama ve seleksiyon işlemlerinin etkili şekilde yapılması, sürüde verimliliğin sağlanması yönünden önemlidir. Hayvanların bir gebelik döneminde mümkün olduğu kadar fazla sayıda ve yaşama gücü yüksek yavrular vermesi döl verimi kabiliyetinin iyi olduğunu göstermektedir (Akçapınar 2000, Akçapınar 1999).

Döl veriminin artırılması genotipin ve çevre şartlarının iyileştirilmesi ile mümkündür. Genotipin ve çevre şartlarının iyileştirilmesi için, genetik ıslah, çevre ıslahı, kuzulama sıklığının artırılması, östrus senkronizasyonu gibi metotlar uygulanmaktadır (Akçapınar 2000, Batmaz ve Başpınar 1999, Çetin ve Akçapınar 2005, Esenbuğa ve Dayıoğlu 2002, Keskin ve ark. 2005).

Yaşama gücü, canlılığın hayatta kalabilme yeteneğidir. Prenatal ve postnatal yaşama gücü olarak ikiye ayrılmaktadır. Prenatal yaşama gücü; fötusun normal gelişmesini ve yavrunun canlı ve sağlıklı doğmasını ifade etmektedir. Kuzunun postnatal yaşama gücü, kuzu doğum ağırlığı ve bir doğumdaki kuzu sayısı ile ilişkilidir. Genel itibarıyla tek doğanların ikizlerden, dişilerin erkeklerden, doğum ağırlığı yüksek olanların düşük olanlardan, bakım ve beslenmesi iyi olanların kötü olanlardan, yerli ırkların kültür ırklarından, melezlerin saf ırklardan daha yüksek yaşama gücüne sahip oldukları bildirilmektedir (Akçapınar 2000, Akçapınar 1999, Akçapınar ve Kadak 1982, Ünal ve Akçapınar 2013).

Akçapınar ve ark. (2002) tarafından 1997-2001 yılları arasında yapılan bir çalışmada, Lalahan Hayvancılık Araştırma Enstitüsü şartlarında yetiştirilen Karayaka ve Bafra (Sakız x Karayaka G₁) koyunlarda doğum oranı %50.00 ve 64.08, bir doğuma kuzu sayısı 1.05 ve 1.42, süttan kesim (90. gün) yaşama gücü %80.00 ve 87.74 (P>0.05) olarak tespit edilmiştir.

Sakız koyunlarında yapılan bir çalışmada, 1 ve 2. yıl için süttan kesim yaşama gücü % 94 ve 94.2 olarak bulunurken, 1999, 2000, 2001 yıllarında yapılan başka bir çalışmada birinci ve üçüncü aylarda tüm kuzular, altıncı ay ve bir yaşta ise sadece dişilerde yaşama gücü %71.43, 71.43, 68.42, 68.42 olarak bildirilmiştir (Akcan ve ark 1988, Tekerli ve ark 2002).

Ünal ve ark. (2003) tarafından yapılan bir çalışmada, Karayaka ve Bafra kuzularda süttan kesimde (90. gün) yaşama gücü %93.6 ve 91.9 olmuştur. Bafra kuzularda yaşama gücünün Karayaka ırkına göre biraz düşük olduğu tespit edilmiştir.

Bafra koyunu ile ilgili Lalahan Hayvancılık Araştırma Enstitüsü, Gökhöyük Tarım İşletmesi ve Bafra koyununun ilk elde edildiği yer olan Karaköy Tarım İşletmesinde çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Doğu Anadolu Bölgesi'nde ilk kez Kazım Karabekir Tarım İşletmesine getirilen Bafra koyunuyla ilgili Adıgüzel ve Aksoy (2008)'un aynı işletmede 2006-2007 yetiştirme dönemine ait Bafra koyununun döl verimi özelliklerini değerlendirdikleri ve II. Zootekni Kongresi'nde sunulmuş bulunan bildiri dışında yapılmış herhangi bir çalışma bulunmamaktadır.

Bu çalışma, Bafra koyununun Kazım Karabekir Tarım İşletmesi şartlarında döl verimi, yaşama gücü özelliklerini incelemek ve böylece bölge koşullarına uyumunu belirlemek amacıyla yapılmıştır.

MATERYAL ve METOT

Materyal

Hayvan Materyali

Araştırmanın hayvan materyalini, Kazım Karabekir Tarım İşletmesi'nde bulunan Bafra ırkı koyun ve kuzular oluşturmuştur. Çalışmada, 2007-2008 yetiştirme döneminde 420 baş koyunda döl verimi özellikleri belirlenmiştir. Kuzu doğumları birbirine yakın dönemde gerçekleşmiş 100 baş koyundan doğan 140 baş kuzuda yaşama gücü belirlenmiştir.

Yem Materyali

Hayvanların kaba yem ihtiyaçları, işletme imkanları dahilinde, konsantre yem ihtiyaçları ise 2700 kcal/kg ME (Metabolik Enerji) ve %16 HP (Ham Protein) içeren kuzu büyüme yemi ve 2800 kcal/kg ME ve %18 HP içeren kuzu besi yemleriyle karşılanmıştır.

Metot

Hayvanların Bakım ve Beslenmesi

Çalışma işletme bakım ve besleme şartlarında yürütülmüştür. Koyun ve koçlar sıfat dönemi meraya bırakılmış ilave yemleme yapılmamıştır. Koyunlarda çiftleştirme, Ekim-Kasım aylarında serbest sıfat yöntemiyle yapılmıştır.

Kuzular doğumdan sonra 3-4 gün anaları ile birlikte tutulmuşlar daha sonra analarından ayrılarak günde iki kez sabah ve akşam emzirilmişlerdir. İkinci haftadan itibaren kuzulara günlük 50 g'dan başlanıp yavaş yavaş artırılarak kuzu büyüme yemi verilmiş, kuzular 75 günlük yaşta süttan kesilmiş, daha sonra kuzular meraya çıkarılmıştır. Mera döneminden sonra, Temmuz ayından itibaren kuzulara kuzu besi yemi verilmiştir.

Koyunlarda Döl Veriminin Belirlenmesi

Koyunlarda doğum oranı (doğuran koyun sayısı/koç altı koyun sayısı), tek doğum oranı (tek doğuran koyun sayısı/doğuran koyun sayısı), ikiz doğum oranı (ikiz doğuran koyun sayısı/doğuran koyun sayısı), üçüz doğum oranı (üçüz doğuran koyun sayısı/doğuran koyun sayısı),

bir doğuma kuzu sayısı (doğan kuzu sayısı/doğuran koyun sayısı), kuzu verimi (doğan kuzu sayısı/koç altı koyun sayısı) belirlenmiştir (Akçapınar 2000).

Kuzularda Yaşama Gücünün Belirlenmesi

Kuzularda yaşama gücü (yaşayan kuzu sayısı/canlı doğan kuzu sayısı), 30. günde, süttten kesimde (75. gün) ve 90. günde belirlenmiştir (Akçapınar 2000). Kuzular 90 günlük olduktan sonra bir kısmı satıldığı için bundan sonraki dönemlerde yaşama gücü belirlenememiştir. Bafra kuzuların 30, 75 ve 90. günlerde yaşama gücü bakımından cinsiyet ve doğum tipine göre farklılıkların önem kontrolü χ^2 testi ile yapılmıştır. Hesaplamalarda SPSS 12.0 istatistik paket programı kullanılmıştır.

BULGULAR

Koyunlarda Döl Verimi Özellikleri

Bafra koyunlarından elde edilen döl verimi özellikleri Tablo 1'de verilmiştir. Koyunlarda doğum oranı %75.24, tek, ikiz ve üçüz doğum oranları sırasıyla %37.66, 57.28, 4.75 olarak bulunmuştur. Bir doğuma kuzu sayısı 1.66, kuzu verimi %125.24 olarak belirlenmiştir. Tablo 1 işletmedeki genel sayı dikkate alınarak hazırlanmıştır.

Kuzularda Yaşama Gücü

Tablo 2'de Bafra kuzuların 30, 75 ve 90. gün yaşama gücü değerleri verilmiştir. Kuzularda 30, 75 ve 90. gün yaşama gücü değerleri sırasıyla %91.43, 80.00 ve 74.29 olmuştur.

Tablo 1. Bafra koyunlarda bazı döl verimi özellikleri

Table 1. Some reproductive traits in Bafra sheep

Döl Verimi Özellikleri	Sayı ve Oranları (%)
Koç Altı Koyun Sayısı	420
Doğuran Koyun Sayısı	316
Tek Doğuran Koyun Sayısı	119
İkiz Doğuran Koyun Sayısı	181
Üçüz Doğuran Koyun Sayısı	15
Doğan Kuzu Sayısı	526
Doğum Oranı (%)	75.24
Tek Doğum Oranı (%)	37.66
İkiz Doğum Oranı (%)	57.28
Üçüz Doğum Oranı (%)	4.75
Bir Doğuma Kuzu Sayısı	1.66
Kuzu Verimi (%)	125.24

Tablo 2. Bafra kuzularda yaşama gücü

Table 2. Livability in Bafra lambs

İncelenen Faktörler	Yaşayan Kuzu Sayısı				Yaşama Gücü (%)			
	Canlı Doğan	30. Gün	75. Gün	90. Gün	30. Gün	75. Gün	90. Gün	
Genel	140	128	112	104	91.43	80.00	74.29	
Cinsiyet					-	-	-	
Erkek	73	67	60	58	91.78	82.19	79.45	
Dişi	67	61	52	46	91.00	77.61	68.66	
Doğum Tipi					-	-	-	
Tek	52	47	44	42	90.38	84.62	80.77	
Çoklu	88	81	68	62	92.05	77.27	70.45	

- : Önemsiz

TARTIŞMA ve SONUÇ

Koyunlarda Döl Verimi

Çalışmada Bafra koyunlarında, doğum oranı, tek, ikiz ve üçüz doğum oranları sırasıyla %75.24, 37.66, 57.28, 4.75 olarak bulunmuştur.

Bafra koyunu için belirlenen doğum oranı (%75.24), Adıgüzel ve Aksoy (2008)'un aynı işletmede 2006-2007 yetiştirme dönemi için belirlediği doğum oranından (%81.11) düşük olurken, Bafra koyununun, Kazım Karabekir Tarım İşletmesine getirildiği yer olan Gökhöyük Tarım İşletmesi ile Lalahan Hayvancılık Araştırma Enstitüsü şartlarında Bafra ve Karayaka için bildirilen değerler (%64.08, 50.00; 67.2, 60.0) (Akçapınar ve ark 2002, Ünal ve ark 2006) ile Sakız x Kıvrırcık F₁ melezlerde bildirilen değerden (%69.05) yüksek olmuştur (Yılmaz ve Altınel 2003). Çalışmada elde edilen doğum oranı, Ünal ve ark. (2003)'nın Karayaka ve Bafra ile Akcan ve ark. (1988)'nin Sakız koyunu için bildirdiği değerler (%93.7, 92.3, 93.6) ile yine Tekerli ve ark. (2002)'nin Sakız koyununda bildirdiği değerlerden (1. yıl %86.6, 2. yıl 77.78, 3. yıl 61.54), Akçapınar ve ark. (2000) ile Esen ve Ay

(2003)'ın Sakız x Akkaraman F₁ melezlerde bildirdiği değerler (1. yıl %78.6, 2. yıl 90.8; 88.88) ile Demir ve ark. (2002)'nin Sakız x Kıvrırcık F₁ melezlerde bildirdiği değer (%87.50) ve Özbey ve Aysöndü (2000)'nün Sakız x Morkaraman F₁'lerde bildirdiği değerden (%77.78) düşük bulunmuştur. Diğer taraftan doğum oranı Ceyhan ve ark. (2007)'nin Sakız koyununda bildirdiği sonuca (%74.5) benzerdir.

Çalışmada tek doğum oranı %37.66 olarak belirlenmiş olup, Adıgüzel ve Aksoy (2008)'un bildirdiği tek doğum oranından (%54.58) düşük bulunmuştur. Tek doğum oranı, Ünal ve ark. (2003)'nin Bafra koyunu için bildirdiği değerden (%35.0) yüksek bulunurken, Sakız x Kıvrırcık F₁ melezleri ile Karayaka ırkında yapılan bazı çalışma (Ünal ve ark 2003, Yılmaz ve Altınel 2003) sonuçlarından (%92.4, 71.26) düşük bulunmuştur.

Çalışmada elde edilen ikiz ve üçüz doğum oranları (%57.28, 4.75), Adıgüzel ve Aksoy (2008) 'un belirlediği değer (%45.42, 4.97) ile Yılmaz ve Altınel (2003)' in Sakız x Kıvrırcık F₁'ler için belirlediği değerlerden (%26.44, 2.30) ve Sakız x Akkaraman melezlerinden elde edilen (Akçapınar ve ark 2000, Esen ve Ay 2003) ikiz doğum oranlarından (%37.80, 45.00) yüksek belirlenmiştir. İkiz

doğum oranı, Ünal ve ark (2003)'nın Bafra koyunu için bildirdiği ikiz doğum oranından (%53.3) yüksek olurken, üçüz doğum oranından (%9.9) düşük olduğu görülmektedir. Farklı yetiştirme dönemlerinde Sakız koyununda döl verimi özelliklerinin belirlendiği bir çalışmada (Tekerli ve ark 2002) elde edilen ikiz doğum oranı (%57.14) bu çalışma sonuçları ile benzerdir.

Araştırmada elde edilen bir doğuma kuzu sayısı (1.66), Adıgüzel ve Aksoy (2008)'un Bafra koyunu için belirlediği değerden (1.50) yüksek bulunmuştur. Elde edilen değer, Bafra koyunu için Ünal ve ark (2003)'nin bildirdiği değer (1.78) ile Sakız koyunu için Ceyhan ve ark. (2007) ile Boyazoğlu ve ark. (1981)'nin bildirdiği değerlerden (1.83, 1.81) düşük, bazı çalışmada (Akçapınar ve ark 2005, Maurogenesis 1992) sonuçlarıyla (1.67, 1.68) benzer tespit edilmiştir. Ayrıca bu değer, Akçapınar ve ark. (2002), Altınel ve ark (1998), Esen ve Özbey (2002), Esen ve Ay (2003), Yılmaz ve Altınel (2003)' in Sakız, Sakız x Akkaraman F₁, Sakız x Kıvrıkcık F₁ melezi koyunlar için belirledikleri değerlerden (1.42, 1.43, 1.40, 1.43, 1.30) ise yüksek bulunmuştur.

Kuzu verimi %125.24 olup, Adıgüzel ve Aksoy (2008)'un Bafra koyunu için belirlediği değer (%121.91) ile Akçapınar ve ark. (2002)'nin Lalahan Hayvancılık Araştırma Enstitüsü şartlarında Karayaka ve Bafra için bildirdiği değerden (%52.63, 91.26) ve Sakız x Morkaraman F₁ melezlerde bildirilen değerden (%122.22) yüksektir (Özbey ve Aysöndü 2000). Kuzu verimi Ünal ve ark. (2003)'nin Karayaka için bildirdiği değerden (%99.3) yüksek, Bafra için bildirdiği değerden (167.2) ise düşük tespit edilmiştir. Yine Sakız koyunu için Tekerli ve ark. (2002)'nin bildirdiği değerler (1, 2 ve 3. yılda sırasıyla %133.33, 166.67, 153.85) ile Ceyhan ve ark. (2007) ile Çörekçi ve Evrim (2001)'in bildirdiği değerlerden (%136.2, 188.55) ve Sakız x Kıbrıs Yerli F₁ kuzularda bildirilen değerden (%174.42) düşük belirlenmiştir (İsfendiyaroğlu ve ark 2005).

Kuzularda Yaşama Gücü

Yaşama gücü 30, 75 ve 90. günlerde sırasıyla %91.43, 80.00, 74.29 olarak hesaplanmıştır. Doksanıncı günde bu oranın, Adıgüzel ve Aksoy (2008)'un aynı işletmede Bafra koyunları için belirlediği değere (%72.31) yakın olduğu görülmektedir. Yaşama gücü bakımından aynı işletme için iki dönem arasında önemli bir fark olmadığı görülmektedir. Ancak yaşama gücünün artırılması mümkündür ve bunun için bakım besleme şartlarına dikkat edilmesi gerekmektedir.

Doksanıncı gün yaşama gücü değeri, Bafra koyununda yapılan (Akçapınar ve ark 2002, Ünal ve ark 2003, Akçapınar ve ark 2005) bazı çalışma sonuçları ile (%87.74, 95.1, 91.9) ve Sakız, Sakız x Akkaraman F₁, Sakız x Akkaraman G₁, Sakız x (Kıvrıkcık x Morkaraman) F₁, Kıvrıkcık x (Sakız x Morkaraman) F₁ ve Sakız x Kıbrıs Yerli F₁ melezlerde yapılan bazı çalışma (Akcan ve ark 1988, Esen ve Ay 2003, Ceyhan ve ark (Akcan ve ark 1988, Esen ve Ay 2003, Ceyhan ve ark 2007, İsfendiyaroğlu ve ark 2005, Esen ve Yıldız 2000, Mundan ve Özbeyaz 2004, Özbey ve ark 2000) sonuçlarından (%94.20, 92.20, 93.33, 78.57, 93.42, 85.71, 81.82) düşük bulunmuştur. Yetmişbeşinci günde yaşama gücü değeri, Sakız x Kıvrıkcık F₁ melezlerde bildirilen değerden (%75.97) yüksektir (Demir ve ark 2002). Çalışmada 30. günde elde edilen yaşama gücü değeri, Sakız koyununda bildirilen değerden (%71.43) yüksek; 90. günde yaşama gücü değeri yine aynı çalışmadaki 90. gün yaşama gücü değerinden (%71.43) ise yüksek bulunmuştur (Tekerli ve ark 2002).

Araştırmada Kazım Karabekir Tarım İşletmesi şartlarında Bafra koyununda döl verimi ve yaşama gücü özelliklerinin belirlenmesi amaçlanmış ve gerekli veriler elde edilmiştir.

Adıgüzel ve Aksoy (2008), 2006-2007 yetiştirme dönemi için aynı işletmede Bafra ırkında döl verimi özelliklerini (doğum oranı, tek, ikiz ve üçüz doğum oranları, bir doğuma kuzu sayısı, kuzu verimi sırasıyla %81.11, %54.58, %45.42, %4.97, %1.50, %121.91) değerlendirmiştir. Çalışma sonucunda doğum oranında bir önceki yıla göre düşüş görülürken, ikiz doğum oranı, bir doğuma kuzu sayısı ve kuzu veriminde artış görülmektedir. Bafra koyununun zamanla bölge şartlarına daha iyi adaptasyon sağlayacağı düşünülmektedir. Bafra koyunundan istenilen verim düzeyine ulaşılmasında, bakım ve besleme şartlarına dikkat edilmesi gerektiği de unutulmamalıdır. Bu hususta işletme bakım ve besleme şartlarının iyileştirilmesi gerektiği görülmektedir.

Türkiye koyunculğu açısından yüksek verim özelliklerine sahip, adaptasyon kabiliyeti iyi yerli ırkların elde edilmesi ve yaygınlaştırılması önemlidir. Bafra ırkı yüksek süt ve döl verimine sahip ancak yetiştirildiği bölge dışında diğer bölgelere uyum kabiliyeti düşük ve sürü içgüdüğü zayıf Sakız koyunu ile et kalitesi oldukça iyi olan Karayaka koyununun melezlenmesiyle elde edilmiş yüksek döl ve süt verimine sahip adaptasyon kabiliyeti yüksek ve sürü içgüdüğü güçlü bir ırktır. Bu açıdan bakıldığında Bafra koyunu yetiştiriciliğinin, Türkiye'nin diğer bölgelerine yayılması ve bu arada hayvancılık açısından önemli bir bölge olan Doğu Anadolu Bölgesinde bu ırkın döl verimi ve yaşama gücü özelliklerinin araştırılması, ülke koyunculğunda kullanılabilecek parametrelerin elde edilmesini sağlamıştır.

Bu çalışmayla literatüre, Bafra koyununun Doğu Anadolu Bölgesi Kazım Karabekir Tarım İşletmesi şartlarında döl verimi ve yaşama gücü özellikleri ile ilgili veriler eklenmiş ve elde edilen veriler ışığında Bafra ırkının işletme şartlarında yetiştirilme imkanları değerlendirilmiştir. Bu çalışmanın ülke koyunculğuna önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Adıgüzel S, Aksoy AR (2008).** Kazım Karabekir Tarım İşletmesi'nde yetiştirilen Bafra (Sakız x Karayaka G₁) koyunlarında döl verimi özellikleri ile sıfat dönemi canlı ağırlık ve bazı vücut ölçüleri, II. Ulusal Veteriner Zootehni Kongresi. Kongre Özet Kitabı, Erzurum. 3-4 Temmuz.
- Akcan A, Özbeyaz C, Çetin O (1988).** Some production traits in a flock of Chios sheep at Boztepe State Farm. *Doğa Vet Hay Derg*, 12, 99-112.
- Akçapınar H (2000).** Koyun Yetiştiriciliği. Yenilenmiş 2. Baskı, İsmat Matbaacılık, ISBN: 975-96978-1-5, Ankara.
- Akçapınar H, Ünal N, Atasoy F, Özbeyaz C, Aytaç M (2002).** Karayaka ve Bafra (Sakız x Karayaka G₁) koyunlarının lalahan hayvancılık araştırma enstitüsü şartlarına uyum kabiliyeti. *Lalahan Hay Araşt Enst Derg*, 42(1), 11-24.
- Akçapınar H, Ünal N, Atasoy F (2005).** The effects of early age mating on some production traits of Bafra (Chios x Karayaka B₁) Sheep. *Turk J Vet Anim Sci*, 29, 531-536.
- Akçapınar H, Özbeyaz C (1999).** Hayvan Yetiştiriciliği Temel Bilgileri. 1. baskı. Kariyer Matbaacılık. Ankara.
- Akçapınar H, Özbeyaz C, Ünal N, Avcı M (2000).** Kuzu eti üretimine uygun ana ve baba hatlarının geliştirilmesinde Akkaraman, Sakız ve Kıvrıkcık koyun ırklarından yararlanma imkanları, I. Akkaraman koyunlarda döl verimi, Akkaraman, Sakız x Akkaraman F₁ ve Kıvrıkcık x Akkaraman F₁ kuzularda yaşama gücü ve büyüme. *Turk J Vet Anim Sci*, 24, 71-79.
- Akçapınar H, Kadak R (1982).** Bazı faktörlerin Akkaraman ve Morkaramanlarda gebelik süresi ve doğum ağırlığı üzerine etkileri. *Ankara Üniv Vet Fak Derg*, 29 (3-4), 392-400.

- Altinel A, Evrim M, Özcan M, Başpınar H, Deligözoğlu F (1998).** Sakız, Kıvrıkcık ve Alman Siyah Başlı koyun ırkları arasındaki melezlemeler ile kaliteli kesim kuzuları elde etme olanaklarının araştırılması. *Turk J Vet Anim Sci*, 22, 257-265.
- Anonim (2008).** Bafra Koyunu. Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü. Erişim: http://www.tarim.gov.tr/sanal_kutuphane2/tigem_tarimsalegitim/baf_rakoyunu.pdf. Erişim Tarihi: 29.02.2008.
- Atasoy F, Ünal N, Akçapınar H, Mundan D (2003).** Karayaka ve Bafra (Sakız × Karayaka G₁) koyunlarda bazı verim özellikleri. *Turk J Vet Anim Sci*, 27, 259-264.
- Batmaz ES, Başpınar H (1999).** Karacabey Merinosu koyunların yarı-entansif koşullarda kuzulama aralığının kısaltılması üzerine bir araştırma. *Turk J Vet Anim Sci* 23, (4) 665-672.
- Boyazoğlu JG, Casu S, Zervas N (1981).** Differences in Production Among Mediterranean Breeds of Dairy Sheep and Crossbreds. Paper, 32nd Annual Meeting, European Association for Animal Production. No. IIB-4 [S2B.4], pp. 10.
- Ceyhan A, Erdoğan İ, Sezenler T (2007).** Gen kaynağı olarak korunan Kıvrıkcık, Gökçeada ve Sakız koyun ırklarının bazı verim özellikleri. *Tekirdağ Zir Fak Derg*, 4(2), 211-218.
- Çetin H, Akçapınar H (2005).** Merinoslarda yılda iki kuzulatmanın kuzularda yaşama gücüne ve büyümeye etkisi. *Lalahan Hayv Araşt Enst Derg*, 45 (2), 25-34.
- Demir H, Ekiz B, Yılmaz A, Elmaz Ö (2002).** Kıvrıkcık ve Sakız × Kıvrıkcık Melezi F₁ koyunların döl verimi ve kuzularının yaşama gücü. *Ist Üniv Vet Fak Derg*, 28(1), 155-161.
- DPT (2001).** VIII Beş Yıllık Kalkınma Planı ÖİK Raporu. Ankara.
- Esenbuğa N, Dayıoğlu H (2002).** İvesi ve Morkaraman koyunlarının döl verim özelliklerine kimi çevre faktörlerinin etkileri. *Turk J Vet Anim Sci*, 26, 139-143.
- Esen F, Ay G (2003).** Yarı-Entansif şartlarda Sakız x Akkaraman melezi (F₁ ve G₁) koyunların çeşitli döl ve süt verim özellikleri. *Firat Üniv Sağ Bil Derg*, 17, 161-5.
- Esen F, Özbey O (2002).** Akkaraman, Sakız x Akkaraman Melez (F₁) koyunlarda döl ve süt verim özellikleri. *Turk J Vet Anim Sci*, 26, 503-509.
- Esen F, Yıldız N (2000).** Akkaraman, Sakız × Akkaraman Melez (F₁) kuzularda verim özellikleri, I. Büyüme, yaşama gücü, vücut ölçüleri. *Turk J Vet Anim Sci*, 24, 223-231.
- Gündal Çörekci S, Evrim M (2001).** Sakız ve İmroz Koyunlarının Yarı-Entansif Koşullardaki Verim Performansları Konusunda Karşılaştırmalı Araştırmalar I. Döl Verimi, Yaşama Gücü, Kuzularda Büyüme. *Turk J Vet Anim Sci*, 25, 421-9.
- İsfendiyaroğlu M, Demir H, Çörekçi ŞG (2005).** Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde İvesi × Kıbrıs Yerli F₁ ve Sakız × Kıbrıs Yerli F₁ koyunların çeşitli verim özellikleri yönünden karşılaştırılması. *Ist Üniv Vet Fak Derg*, 31(1), 25-39.
- Keskin M, Biçer O, Gül S, Sarı A (2005).** İvesi Koyunlarında iki yılda üç kuzulatma ile döl veriminin artırılması üzerine bir araştırma. *Lalahan Hay Araşt Enst Derg*, 45 (1), 33-39.
- Mavrogenis AP (1992).** Breed Group and Parity Effects on Gestation Duration and Litter Size at Birth of Sheep. Technical Bulltein - Cyprus Agricultural Research Institute. No: 142, pp. 6.
- Mundan D, Özbeyaz C (2004).** Akkaraman, Kıvrıkcık × Akkaraman G₁ ve Sakız × Akkaraman G₁ koyunlarda süt verim özellikleri ile kuzularda büyüme ve yaşama gücü. *Lalahan Hay Araşt Enst Derg*, 44 (2), 23-35.
- Özbey O, Aysöndü MH (2000).** Kıvrıkcık x Morkaraman F₁ ve Sakız x Morkaraman F₁ melezlerinde döl verimi ve süt verimi özellikleri. *YYÜ Sağ Bil Derg*, 6 (1-2), 26-31.
- Özbey O, Esen F, Aysöndü MH (2000).** Kıvrıkcık × (Sakız × Morkaraman) F₁ ve Sakız × (Kıvrıkcık × Morkaraman) F₁ melez kuzularda verim özellikleri, I. Büyüme, yaşama gücü ve vücut ölçüleri. *YYÜ Vet Fak Derg*, 11 (2), 27-33.
- Tekerli M, Gündoğan M, Akıncı Z, Akcan A (2002).** Akkaraman, Dağlıç, Sakız ve İvesi koyunlarının Afyon koşullarındaki verim özelliklerinin belirlenmesi, I- Döl Verimi ve Yaşama Gücü, *Lalahan Hay Araşt Enst Derg*, 42 (2), 29-36.
- TUİK (2014).** TUİK Haber Bülteni. <http://www.turkiyekoyunkeci.org/HaberOku.aspx?HaberId=201>. Erişim Tarihi: 09.03.2015.
- Ünal N, Akçapınar H (2001).** Orta Anadolu Merinoslarında önemli verim özellikleri ve seleksiyonla geliştirilmesi imkanları, I. Önemli verim özellikleri. *Lalahan Hay Araşt Enst Derg*, 41 (1), 45-58.
- Ünal N, Atasoy F, Akçapınar H, Erdoğan M (2003).** Karayaka ve Bafra (Sakız × Karayaka G₁) koyunlarda döl verimi, kuzularda yaşama gücü ve büyüme. *Turk J Vet Anim Sci*, 27, 265-272.
- Ünal N, Aytaç M, Koçak S, Erol H (2006).** Çeşitli yerli saf ve melez genotip koyunlarda bazı üreme özellikleri. *Lalahan Hay Araşt Enst Derg*, 46 (1), 45-57.
- Yılmaz A, Altinel A (2003).** Kesim kuzusu elde etmek amacıyla Alman Siyah Başlı Etçi koçlarla birleştirilen Sakız × Kıvrıkcık (F₁) koyunlar ile Kıvrıkcık ve Türk Merinosu koyunların döl verimi ve süt verimi özellikleri. *Ist Üniv Vet Fak Derg*, 29 (2), 221-227.